

imaginaris individuals i collectius. Si la memòria colectiva l'entén projectada en el present i el futur, el teatre el concep com un revulsiu que expressi altres mirades i interpretacions per tal de desvelar la veritat i el sentit profund de la vida. No defuig de reconèixer obertament les seves profundes posicions polítiques o religioses. En algunes de les entrevistes més focalitzades en l'obra de creació, n'aclareix claus interpretatives (com ara el mestratge de Shakespeare) i dona pistes de la poètica pròpia, transgressora i escrutadora, que la sosté, atenta a la complexitat intel·lectual i estètica de les realitats múltiples.

En definitiva, el conjunt de textos d'aquest volum d'assaigs —alguns dels quals, inèdits fins ara— revela un dramaturg *nachdenker* d'una gran curiositat intel·lectual i d'un bagatge lector inaudit que, en paral·lel a la seva obra de creació, construeix un corpus assagístic d'abast universal i d'una gran densitat especulativa, que es fa més ric de replecs i sediments amb el decurs del temps i que assoleix una considerable obertura i profunditat analítiques. El seu discurs polièdric i calidoscòpic, reflexiu i incitador, crític i obert, incorpora noves capes de sentit (reitera, reprèn o obre nous fils argumentatius), a fi i efecte d'adequar-lo a les convulsions del segle. Molins absorbeix els corrents de pensament del seu temps i en manlleva els conceptes i les idees que li plauen més per bastir la seva pròpia cosmovisió. D'una gran exigència ètica i estètica, el pensament que destil·la esdevé desbordant, lluminós i esperançador.

Francesc FOGUET I BOREU
Centre de Recerca en Arts Escèniques
Universitat Autònoma de Barcelona

MONTEAGUDO, Henrique (ed.) (2024): *A estandarización das linguas da Península Ibérica: procesos, problemas e novos horizontes*. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Gallega, 322 p.

El llibre *A estandarización das linguas da Península Ibérica: procesos, problemas e novos horizontes*, editat per Henrique Monteagudo, compila deu textos procedents de la jornada «Estándar, norma e variación: procesos, problemas y perspectivas», celebrada a la Universitat de Santiago de Compostella el 2021 i relacionada amb el projecte ESTANDAREV.¹ Partint del text «Limiar. Estandarización e desminoración: avances e problemas», on Monteagudo justifica i contextualitza el contingut del volum, els capítols que segueixen presenten des de reflexions teòriques sobre l'estandardització (Amorós; Amorós i Monteagudo) fins a l'anàlisi de les diferents llengües de la Península Ibèrica: el català (Pradilla), el basc (Azkarate), el gallec (Maragoto; Regueira; Monteagudo), el portuguès (Venâncio; Bagno), així com també el català i l'espanyol en contrast (Costa).

Tot seguit ens aproximarem al contingut del llibre seguint l'ordre amb què es presenten els capítols, és a dir, partint dels més teòrics o de contextualització. En primer lloc, Carla Amorós («Estandarización e desestandarización lingüística: perspectivas emerxentes á volta de velles cuestións», p. 47-70) reflexiona sobre els reptes i les necessitats de l'estandardització en un context de globalització cada vegada més multilingüe i que requereix redefinir conceptes i metodologies per adaptar-s'hi. Per això, segons l'autora, cal plantejar-se «de que

1. ESTANDAREV és un projecte de recerca finançat pel Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades. Per a més informació: <<https://diarium.usal.es/estandarevesp/>>.

maneira cambiará a configuraci3n, funci3n e valoraci3n dos est3ndares nunha 3poca en que o multilingüismo, a hibridaci3n e a ruptura de fronteiras nacionais exp3n novos retos de an3lise e descripci3n lingüística», així com també «cales son os signos de desestandarizaci3n e de emerxencia de ideoloxías lingüísticas alternativas entre a poboaci3n» (p. 53).

En segon lloc, Carla Amor3s i Henrique Monteagudo («A estandarizaci3n lingüística revisitada: mediatizaci3n, vernacularizaci3n e ideoloxías lingüísticas na Espanya contempor3nea», p. 71-94) presenten el projecte ESTANDAREV, que té l'objectiu d'estudiar les valoracions i actituds dels parlants en relaci3n amb la varietat est3ndard. Del projecte en destaquen dues innovacions: la visi3n comparativa entre les llengües d'Espanya i la metodologia centrada en els discursos dels parlants ("bottom-up") mitjançant la mesura de les actituds lingüístiques i les ideologies amb la tècnica d'*open guise*, les entrevistes semidirigides i els grups de discussi3n. A més a més, com a estímul per als informants es destaca la tria de tertúlies audiovisuals, ja que s3n contextos en qu3 s'usa l'est3ndard oral i 3s on pot traspasar més la variaci3n, cosa que pot ser símptoma de reorientaci3n dels valors de les diferents varietats (vernacularitzaci3n).

En tercer lloc, endinsant-nos en els estudis específics sobre les llengües de la Península Ib3rica, Miquel Àngel Pradilla («Revisitando a Polanco (1984). Reflexiones sobre el proceso de estandarizaci3n de la lengua catalana», p. 95-140), sobre el català, parteix de l'article de Lluís Polanco per reflexionar sobre l'estandarditzaci3n del català després del franquisme i la necessitat de dotar-lo de recursos expressius, sobretot en relaci3n amb la variaci3n diat3pica. Més enllà de l'article de Polanco, Pradilla també té en consideraci3n prou a bastament treballs cabdals en l'àmbit de l'estandarditzaci3n del català com s3n els d'Aracil, Ninyoles i Lamuela.

En quart lloc, pel que fa al basc, Miren Azkarate («La estandarizaci3n del euskara: historia, situaci3n y desafíos», p. 141-157) fa un repàs hist3ric i sociolingüístic sobre el procés d'estandarditzaci3n del basc: la creaci3n de l'*Euskaltzaindia*, la unificaci3n ortogràfica i els seus debats a principis del segle xx, l'estancament per la Guerra Civil i la posterior voluntat de recuperar les tasques per establir una varietat comuna els anys seixanta i setanta, la implementaci3n en el si de la societat basca i l'elaboraci3n funcional. L'autora destaca el sentiment nacionalista basc i el valor simb3lic de la llengua com a factor clau de «la gran aceptaci3n que tuvo la variedad est3ndar» (p. 152).

En cinquè lloc, des d'un punt de vista comparatiu, Joan Costa («La definici3n de *est3ndard* segons la lexicografia i la terminografia oficials del català i l'espanyol: contribuci3n a l'estandardologia comparada», p. 159-206) analitza obres lexicogràfiques i terminogràfiques de les acadèmies de la llengua catalana i espanyola —distingint entre centres "inicials" i "posteriors"— per comparar el plantejament del concepte *est3ndard* que s'hi codifica, si 3s que ho fa. Les definicions s'analitzen a partir de desglossar-les i l'autor analitza molt detalladament els termes que s'hi utilitzen, de manera que permet posar sobre la taula els marcs te3rics involucrats, així com les semblances i diferències entre les definicions.

En sisè lloc, centrant-nos en el portugu3s, Fernando Ven3ncio («A estandardiza3n do portugu3s: do passado ao presente», p. 207-218) presenta la situaci3n de la normativitzaci3n del portugu3s a Portugal, on considera que, malgrat que hi ha hagut algunes intervencions ortogràfiques i lèxiques durant el segle xx, hi ha hagut poca voluntat de fer política lingüística per ordenar la llengua. L'autor subratlla, d'una banda, que la necessitat d'establir una ortografia va anar lligada a un fet polític cabdal, la instauraci3n de la república, sense la qual «hoje o

português não dispusesse duma grafia oficialmente estabelecida» (p. 210), i, de l'altra, que la qüestió de l'establiment de la llengua anava lligada a reptes diversos tant identitaris com lingüístics.

En setè lloc, Marcos Bagno («Violência social e conflitos normativos na sociedade brasileira», p. 219-232) exposa la relació directa entre les desigualtats socioeconòmiques del Brasil i les desigualtats d'accés a la norma culta del portuguès. Aquesta norma culta, vinculada a les classes dominants blanques, queda fora de l'abast de les classes baixes i mitjanes a causa del poc o nul accés a l'educació. L'autor destaca que, tot i la intenció d'establir i ensenyar una norma culta brasilera que fos més democràtica i realista, les propostes continuen sent, en el fons, elitistes.

En vuitè lloc, entrant en l'àmbit del gallec, Eduardo Maragoto («A proposta do binormativismo para padronizar o galego», p. 233-256) parla de la planificació lingüística del gallec i reflexiona sobre la proposta *binormativista*, la qual sorgeix del debat sobre els dos models del gallec (autonomista i reintegracionista). L'autor explica que significaria la «coexistència de ambas as normas em paridade legal» (p. 236) i seria una possible resposta a la situació sociolingüística de la llengua, ja que «poderia ativar diferentes motivações para adquirir e usar a língua» (p. 242).

En novè lloc, Xosé Luís Regueira («Ideoloxías e debates sobre o estándar do galego: algúns apuntamentos», p. 257-272) reflexiona sobre el gallec estàndard des d'un posicionament crític centrat en les ideologies lingüístiques. El debat sobre aquesta qüestió va tenir molt ressò a la dècada dels setanta, quan es va codificar el gallec escrit, mentre que els debats sobre l'estàndard oral han ocupat un lloc més secundari. Aquest debat, que encara és vigent, se situa en un context de minorització lingüística i posa al centre la qüestió de l'autenticitat de la llengua gallega.

Finalment, Henrique Monteagudo («A estandarización do galego: vellos debates e novos horizontes», p. 273-322), partint de l'evolució de la situació social de la llengua, es proposa revisar aspectes clau del procés d'estandardització del gallec, amb especial èmfasi en els debats sobre el model de llengua (l'autonomisme i el reintegracionisme).

Com hem anat veient, aquest llibre aporta, en efecte, una visió comparada de l'estandardització del català, el gallec, el basc i el portuguès. No obstant això, s'hi troba a faltar algun capítol dedicat a l'espanyol, ja que hagués acabat de completar aquesta comparació entre les llengües peninsulars. Malgrat aquesta mancança, l'estructura del llibre dota el lector d'una visió prou global de l'estandardització, que va des del plantejament més teòric dels dos primers capítols fins a l'especificitat sobre les altres llengües. És pertinent esmentar, però, que el lector hi trobarà textos amb plantejaments diferents, tot i els evidents punts en comú, així com diferències en el to.

La visió comparativa que ofereix el llibre permet posar sobre la taula les semblances i les diferències dels processos d'estandardització de les diferents llengües peninsulars, així com també donar una forma concreta als conceptes teòrics sobre el tema que s'esmenten a l'inici. Alguns exemples d'això són, pel que fa a les semblances, que tant el gallec com el basc —i el català, tot i que no se'n parla en el llibre— han tingut debats sobre el model de llengua a codificar (en els textos de Maragoto i d'Azkarate); pel que fa a les diferències, el fet que el diccionari normatiu de l'espanyol no defineixi el concepte de *estàndard*, com sí que ho fa el del català (en el text de Costa); o bé, sobre l'aplicació concreta de conceptes teòrics, les referències a la ideologia de l'autenticitat aplicada al cas del gallec (en el text de Regueira).

Seguint una de les innovacions esmentades al capítol d'Amorós i Monteagudo sobre el projecte ESTANDAREV, una idea força transversal del llibre és la importància dels parlants en els processos d'estandardització, ja sigui pels seus usos lingüístics o per les ideologies lingüístiques i la vinculació identitària amb la llengua. Tot i que també hi ha algun text que posa més èmfasi en la codificació i la implementació, l'enfocament contrasta amb la tendència prou generalitzada fins a l'actualitat de deixar els parlants més aviat en segon pla.

El llibre *A estandarización das linguas da Península Ibérica: procesos, problemas e novos horizontes* és, en definitiva, una aportació interessant i necessària per als estudis sobre estandardologia, ja que permet que el lector es faci una idea general del funcionament de les llengües peninsulars. Aquesta visió comparativa, així com el pes dels parlants en l'estudi de l'estandardització, són, a parer nostre, les aportacions més rellevants i innovadores del volum.

Laia BENAVENT-LLINARES
University of Birmingham

MONTURIOL I SANÉS, Joaquim / DOMÍNGUEZ I PORTABELLA, Eloi (2024): *El parlar de la Garrotxa*. Versió revisada i ampliada. Olot: El Bassegoda Edicions, 301 p.

Vint-i-tres anys després que aparegués la publicació d'*El parlar de la Garrotxa*, Joaquim Monturiol i Eloi Domínguez ens n'ofereixen una nova edició, revisada i ampliada. La sala El Torín d'Olot, plena de gom a gom, quedava petita el divendres 21 de març de 2024 davant la concurrència de pràcticament mig miler de persones. En el públic assistent hi havia representades persones de totes les edats. La presència d'aquell ingent nombre d'assistents demostrava que el patrimoni immaterial que representen les varietats geoelectals de la llengua, és a dir, el quilòmetre zero de la nostra idiosincràsia lingüística, lluny de ser vist com un llastre d'antany, ha passat a convertir-se en signe d'identitat irrenunciable.

A les pàgines preliminars que trobem abans del pròleg, els autors ja deixen ben palesa la seva declaració d'intencions amb una citació del monòleg *Acorar*, representat per l'actor mallorquí Toni Gomila:

Ses paraules diuen qui som, com vivim... I si canviem de paraules, canviem de món... I llavors sa vida seguirà silvestre i anònima, o morirà, com moren es pobles si moren ses paraules. És sa paraula s'ànima d'un poble.

Durant molt de temps hem invertit molts esforços en el desenvolupament d'un model de llengua elaborat tant a nivell escrit com a nivell oral. Les adversitats històriques multiseculars que ha viscut la nostra llengua ens empenyien cap a l'aconseguiment d'un model de llengua que fos capaç de dotar-nos d'una eina digna per a la comunicació. Hem construït un esvelt edifici, però no hem revisat els seus fonaments. Hem descuidat el registre col·loquial, que s'expressa a través d'un model lingüístic familiar, el model de llengua que aprenem amb la mare i el pare, amb l'àvia i l'avi, amb el veïnat, esquitxat de colors lingüístics que configuren el mosaic de parlars que tant agrada de dir al mestre Veny. Massa sovint oblidem que la llengua s'expressa a través de registres i que no és una realitat monolítica.

De la mateixa manera que ens mudem quan assistim a algun esdeveniment que ho requereix, els usuaris d'una llengua emprem un model elaborat. Però, quin alleujament ens